

แนวคิดเชิงปรัชญาในเทียนบุชาของชาวล้านนา

Philosophical Concept in Tienpuja of Lanna People

พระนนทนันท์ มุลยศ^{1*}, วิโรจน์ อินทนนท์², ปิยะมาศ ใจไฟ³
Phra Nontanan Moonyod^{1*}, Viroj Inthanon², Piyamas Jaifai³
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่^{1,2,3}
Faculty of Humanities Chiang Mai University^{1,2,3}
*Corresponding Author, e-mail: nontanan_moonyod@cmu.ac.th

(Received: February 3, 2021 | Revised: May 5, 2021 | Accepted: May 30, 2021)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เรื่องแนวคิดเชิงปรัชญาในเทียนบุชาล้านนา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการของเทียนบุชากายใต้บริบททางวัฒนธรรมล้านนา และวิเคราะห์แนวคิดเชิงปรัชญาที่ปรากฏในเทียนบุชาของชาวล้านนา เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากแหล่งข้อมูล ได้แก่ เอกสารพิบสา สมุดข่อย ใบลาน และหนังสือที่เกี่ยวกับเทียนบุชาของชาวล้านนา รวมถึงบทความและวารสารที่เกี่ยวข้อง การสังเกตและสัมภาษณ์ต่อผู้มีภูมิปัญญาเกี่ยวกับเทียนบุชาของชาวล้านนา การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทำเทียน จำนวน 10 รูป/คน และผู้บูชาเทียนจำนวน 9 รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่าเทียนบุชาในล้านนามีแนวคิดอภิปรัชญา 3 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดสสารนิยม แนวคิดจิตนิยม แนวคิดธรรมชาตินิยม และปรากฏแนวคิดจริยศาสตร์ 3 แนวคิด ได้แก่ พุทธจริยศาสตร์ จริยศาสตร์แบบสัมพัทธนิยม และจริยศาสตร์แบบประโยชน์นิยม

คำสำคัญ: เทียนบุชา, ล้านนา, อภิปรัชญา, จริยศาสตร์

Abstract

This research article is qualitative research of Philosophical Concept in Tienpuja of Lanna People that purpose to investigate development of Tien Puja which covert Lanna tradition context and analyze philosophical concept in Tienpuja of Lanna People. This research investigates from source that is Phabsa document, book of Khoi, Lan leaves and textbooks of Tienpuja of Lan Na, including involve articles and journals. Notices and interview of people who expert in Tienpuja wisdom and interview of Tienpuja maker 10 people and Tienpuja user 9 people.

From the analysis of metaphysics and ethical concepts in 3 metaphysical concepts divide in materialism, idealism and naturalism. Ethical Concepts appear in Tien Puja divide in Buddhist ethics, relativism ethics and utilitarianism ethics.

Keywords: Tienpuja, Lanna, Metaphysics, Ethics

1. บทนำ

สงวน โชติสุขรัตน์ นักเขียนประวัติศาสตร์ล้านนาได้กล่าวถึงที่มาของความเชื่อเรื่องผีसाงของชาวล้านนาว่า การรับถือผีของคนเมืองอันหมายถึงประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตภาคเหนือของประเทศไทย คือ เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย แพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอนนั้น มีการนับถือกันมาช้านานแล้ว อันเป็นเช่นเดียวกับคนไทยในภาคอื่นๆ ในขณะเดียวกัน อิทธิพลความเชื่อเรื่องอำนาจอื่น เช่น ผีसाง เวทย์มนต์ ที่ส่งผลต่อโลกทัศน์และชีวทัศน์ของผู้คนส่วน

ใหญ่ก็มีในภาคเหนือเช่นกัน ดังจะเห็นได้ว่า โดยความเชื่อพื้นฐานของชาวล้านนา นั้น ก่อนการแผ่เข้ามาของพระพุทธศาสนาก็มีการนับถือผีหรือวิญญาณของบรรพบุรุษดั้งเดิมอยู่แล้ว ไม่เพียงเท่านั้นยังมีความเชื่ออื่นที่เชื่อมโยงกับอำนาจเหนือธรรมชาติ นั่นก็คือ เวทย์มนต์ คาถา โหราศาสตร์ ยันต์ เป็นต้น ที่สัมพันธ์ไปกับวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวล้านนา ก่อนจะถูกผนวกรวมเข้ากันกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในที่สุด แม้พระพุทธศาสนาเข้ามาในภายหลัง ก็ไม่ได้เป็นปฏิปักษ์หรือทำลายความเชื่อดังกล่าว กลับสร้างสรรค์และกลมกลืนกันจนกลายเป็นวัฒนธรรมของชาวล้านนาที่มีความหลากหลาย (อึ้งโนฉลาดชาย รมิตานนท์, 2545, น. 35)

วิโรจน์ อินทนนท์ ได้จัดแบ่งความคิดและความเชื่อของชาวล้านนาไว้ โดยให้ความเห็นว่าแม้ว่าชาวล้านนาจะอาศัยอยู่ร่วมกันหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ ในวัฒนธรรม ความเชื่อ ในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์อาจมีความแตกต่างกันในรายละเอียดปลีกย่อย แต่โดยภาพรวมแล้วชาวล้านนาในหลายกลุ่มชาติพันธุ์นี้มีความคิดและความเชื่อร่วมกัน ได้แก่ ความคิดและความเชื่อเรื่องผี ความคิดและความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ความคิดและความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ และความคิดและความเชื่อจากพระพุทธศาสนา กล่าวโดยสรุปแล้วชาวล้านนามีความเชื่อเรื่องผีเถน ผีเมือง ผีบรรพบุรุษ ผีมด ผีเม็ง และความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ อักขระ เลขยันต์ และเทียนบูชาด้วย ในบทความชิ้นนี้จะกล่าวถึงประเด็นหลังเป็นหลัก (2554, น. 6)

ล้านนาในปัจจุบัน หมายถึง ดินแดนที่ประกอบด้วย 8 จังหวัดของภาคเหนือ คือ เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน แม่ฮ่องสอน

โดยมีเชียงใหม่เป็นศูนย์กลาง และมีหลากหลายชาติพันธุ์ที่ถูกกวาดต้อนรวบรวมมาในสมัยของพระเจ้ากาวิละ ในช่วงเหตุการณ์เก็บผักใส่ซ้า (ตะกร้า) เก็บซ้าใส่เมือง ดังที่ วิโรจน์ อินทนนท์ กล่าวไว้ใน ความคิดล้านนาว่า คนเมืองล้านนา ในปัจจุบันนั้น ประกอบไปด้วยกลุ่มคนหลายชาติพันธุ์ด้วยกัน คนเมืองจึงมีลักษณะลูกผสมระหว่างคนไทจากเมืองต่างๆ ต่อมาเมื่อกลุ่มอื่นอพยพมาอาศัยอยู่ด้วย คนเมืองจึงหมายรวมถึงคนที่พูดภาษาเมืองหรือคำเมือง ซึ่งมีทั้งคนแขก คนจีน คนห่อ คนไต คนม่าน คนเม็ง คนลัวะ คนยาง รวมทั้งคนไทยภูเขาเผ่าต่างๆ เอกลักษณ์ของคนเมืองจึงมีการผสมผสานกัน (2559, น. 84)

แม้ชาวล้านนาที่ถือว่าตนนั้นเป็นคนเมืองจะมีอยู่หลายกลุ่มหลากหลายชาติพันธุ์และมีความเชื่อที่เป็นลักษณะคล้ายคลึงกันนั้นคือความเชื่อเรื่องผี ไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ รวมถึงการบูชาสิ่งเหนือธรรมชาติ ซึ่งเป็นความเชื่อหลักที่ได้ยึดถือ ที่มีมาแต่เดิมก่อนพระพุทธศาสนาจะเริ่มเข้ามามีบทบาทร่วมในสมัยต่อมา แต่ยังคงมีความเข้าใจแรกเริ่มนั้นว่า พระพุทธศาสนาเป็นรูปแบบหนึ่งของคาถาอาคมอยู่ และยึดถือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจความเป็นผู้ชนะ (ฮันท์ เพนซ์ และแอนดรูฟอ์รบ, 2547, น. 114) รวมทั้งการถือผี วิญญาณ เวทย์มนต์คาถา ของขลัง ยกตัวอย่างในหมู่ชนชั้นสูงยก ตัวอย่างเช่น พญาสามฝั่งแกน ที่ยังต้องมีการทำพิธีบูชาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ลี้ลับก่อนเดินทางหรือออกศึก เป็นต้น (ฮันท์ เพนซ์ และแอนดรูฟอ์รบ, 2547, น. 162) แสดงให้เห็นว่า ความเชื่อเรื่องสิ่งลี้ลับการบูชาอำนาจเหนือธรรมชาติที่ผูกแน่นกับผู้คนในสังคมล้านนามีมายาวนานและสามารถปรับตัวผสมผสานเข้ากับทุกสิ่งที่เข้ามามีบทบาทใหม่ๆ ในสังคมได้อย่างค่อยเป็นค่อยไป

วีโรจน์ อินทนนท์ (2559) กล่าวถึงพัฒนาการทางความคิดเชิงปรัชญาของลัทธิลัทธิว่าประกอบไปด้วย ความคิดความเชื่อเรื่องผี ไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ และพระพุทธรูปศาสนาซึ่งเป็นที่ประจักษ์และเป็นส่วนหนึ่งในความเชื่อของคนล้านนา ในส่วนของงานวิจัยนี้จึงได้ยกเอาความเชื่ออย่างหนึ่งในล้านนา นั่นคือ ความเชื่อในเทียนบูชา เป็นการยึดถือสืบทอดปฏิบัติในสังคมล้านนามาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันโดยมีความเชื่อว่า จุดเทียนบูชาแล้วจะทำให้สิ่งดี ๆ เกิดขึ้นกับชีวิตของตนเอง และการบูชาเทียนนั้นผู้ที่จุดบูชาต้องเสาะหาแหล่งที่มาและความประสงค์ของตนเพื่อหาผู้รู้นักปราชญ์ที่มีความสามารถทำเทียนโดยการลงยันต์ เขียนยันต์ ปลูกเสกมนต์ขลัง ทางไสยศาสตร์ ซึ่งจะมีลักษณะที่แตกต่างจากเทียนที่ใช้ทั่วไป ซึ่งชาวล้านนาเรียกว่า “เทียนบูชา” ซึ่งถือว่าเป็นไสยศาสตร์แขนงหนึ่งทางล้านนา เทียนบูชาเป็นความเชื่อความศรัทธาหนึ่งที่มีเสน่ห์และอำนาจการดึงดูดจิตใจชาวล้านนาได้เป็นอย่างมาก โดยชาวล้านนามีความเชื่อกันว่า เทียนบูชาสามารถสร้างสิ่งเหนือธรรมชาติได้ ประกอบกับมีความเชื่อความศรัทธามีจิตที่นิ่งในการอธิษฐาน ซึ่งจะนำไปตามความประสงค์ของตนเอง ซึ่งให้ผลลัพธ์ที่ต้องการในทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังนั้นจึงจะเห็นได้ว่าไสยศาสตร์มีบทบาทในจารีตประเพณีและการเป็นอยู่ของชาวล้านนาเป็นอย่างมาก

สำหรับชาวล้านนาเมื่อประสบกับเหตุการณ์ที่เลวร้ายหรือต้องการโชค ลาภมักจะทำเทียนแก้หรือขอพรตามที่ตนประสงค์ เช่น หากรู้สึกว่าคุณเองเกิดเรื่องราวไม่ดีในชีวิตจึงต้องพึ่งพาความเชื่อที่สามารถหาทางออกให้ได้ นั่นคือ จุดบูชาเทียน ลอดเคราะห์หรือสะเดาะเคราะห์ ยกตัวอย่างในช่วงเทศกาลสงกรานต์

ชาวล้านนาจะหาเทียนมาจุดบูชาในวันพระยววันหรือวันปากปี โดยจะหาเทียนจากผู้ทำเทียนที่มีความรู้ทางด้านการทำเทียนบูชา ซึ่งส่วนมากจะเป็นนักปราชญ์ ผู้รู้ที่มีความชำนาญในการเขียนอักษรล้านนาพร้อมกับองค์ความรู้ที่เป็นทางด้านไสยศาสตร์ และการลงอักขระภาษาล้านนาก่อนแล้วจึงนำมาบูชาเพราะเชื่อว่าเคราะห์ร้าย สิ่งไม่ดี เสนียดจัญไร ทุกข์โศก โรคภัย ก็จะหายไป รวมถึงเมื่อต้องการโชคลาภจึงมักที่จะมีการบูชาเทียนรับโชค เป็นต้น โดยมีผู้ทำเทียนบูชานั้นเป็นทั้งฆราวาสและพระสงฆ์ ในส่วนของพระสงฆ์เองนั้นที่ได้รับการขนานนามว่าเป็นผู้มีวิद्याคม หรือปราชญ์ชาวบ้าน ในส่วนที่เป็นฆราวาสนั้นโดยส่วนมากจะเป็นน้อยหรือหนาน กล่าวคือเป็นผู้ที่ผ่านการบวชเรียนมา

ถึงแม้ว่าปัจจุบันนั้นมีความก้าวหน้าไกลพัฒนาการทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะเจริญก้าวหน้าไปเพียงใดก็ตาม ทว่าชาวล้านนายังคงการนับถือและมีความเชื่อกับพิธีกรรมทางไสยศาสตร์และนับวันจะฝังรากลึกกลงไป ด้วยเหตุที่มีการสืบทอดทางด้านตำรายนต์เทียนมาจนถึงปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจใคร่ศึกษาวิเคราะห์ตามแนวปรัชญา ในเทียนบูชาล้านนาโดยใช้กรอบคิดทางปรัชญา คืออภิปรัชญาและจริยศาสตร์ในการวิเคราะห์

ประการแรก แนวคิดทางอภิปรัชญา เป็นการศึกษาว่า ผู้ทำหรือปราชญ์ชาวบ้านผู้ทรงวิद्याคมและผู้บูชามีความเชื่อต่อเทียนบูชาและการบูชาเทียนอย่างไร ทศนคติเช่นนี้เชื่อมโยงต่อชีวิตและการยึดถือเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติอย่างไร และเป็นไปในกรอบคิดทางอภิปรัชญาสำนักใด

ประการที่สองแนวคิดเชิงจริยศาสตร์ ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของชาวล้านนาต่อการมีความเชื่อในเรื่องเทียมนูชาแต่ละประเภทว่าเป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้จุดบูชานั้นมีความสำคัญ คุณค่า (Value) มากน้อยเพียงใด และเป็นไปในทางกรอบแนวคิดทางจริยศาสตร์ใดบ้าง

2. วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาพัฒนาการของเทียมนูชาภายใต้บริบททางวัฒนธรรมล้านนา และวิเคราะห์แนวคิดเชิงปรัชญาที่ปรากฏในเทียมนูชาของชาวล้านนา

3. วิธีการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากแหล่งข้อมูลได้แก่ เอกสารพัสสา สมุดข่อย ใบลาน และหนังสือคัมภีร์ที่เกี่ยวกับเทียมนูชาของชาวล้านนา เช่น พัสสาโบราณ ตำรายันต์เทียมนูชาทั้งเก่าและใหม่ ซึ่งได้ถูกบันทึกจารึกเป็นทั้งอักษรล้านนาและภาษาไทยทั้งที่ปริวรรตและยังไม่ได้ปริวรรต ตลอดถึงบทความและวารสารที่เกี่ยวข้องที่ต้องการศึกษา ประกอบด้วยได้สังเกตและสัมภาษณ์ต่อผู้มีภูมิปัญญาเกี่ยวกับเทียมนูชาของชาวล้านนาประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทำเทียมนูชาจำนวน 10 รูป/คน และผู้บูชาเทียมนูชาในล้านนาจำนวน 9 รูป/คน โดยมีขอบเขตด้านเนื้อหาในประเด็นดังนี้ 1. ประวัติความเป็นมาของชาวล้านนาและความเชื่อในเรื่องเทียมนูชา 2. รูปแบบลักษณะของเทียมนูชา

วิธีการบูชาเทียมน 3. แนวคิดเชิงอภิปรัชญาและจริยศาสตร์ที่ปรากฏในเทียมนบูชาของชาวล้านนา

มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย คือ (1) การรวบรวมข้อมูลเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เอกสารที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ล้านนา ความเชื่อในล้านนา การบูชาเทียมนในล้านนา เอกสารที่เกี่ยวข้องเชิงอภิปรัชญาและจริยศาสตร์ (2) เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ทั้งผู้ที่มีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในความเชื่อการบูชาเทียมน โดยกำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ 4 จังหวัด ตามเขตปกครองคณะสงฆ์มหานิกายหนเหนือจำนวน 2 ภาค คือภาค 6 และภาค 7 โดยภาค 6 ประกอบด้วยจังหวัดลำปาง เชียงราย คัดเลือก 2 จังหวัด คือ ลำปาง และ เชียงราย ภาค 7 ประกอบด้วย จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน คัดเลือก 2 จังหวัด คือ เชียงใหม่ และลำพูน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกคือเป็นจังหวัดใหญ่

การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตแบบมีส่วนร่วมผู้ทำเทียมนบูชาจำนวน 10 ท่าน ที่ได้คัดเลือกมาแบบเจาะจงเนื่องจากว่า บุคคลเหล่านี้เป็นผู้ทำเทียมนล้านนาและมีความรู้เป็นที่ยอมรับจากท้องถิ่น ได้แก่

1. พระครูพิจิตรสรการ (ประเสริฐ สิริบุญโญ) วัดพระธาตุศรีจอมทอง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
2. พระครูปลัดนันทวัฒน์ (พยุงค์ศักดิ์ อธิธมโม) วัดป่าแดด อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

3. พระครูสังฆรักษ์ชัชชนอรรรถ รตนสิริ วัดหริกாரาม (สันมะนะ)
อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
4. พระครูปลัดหล้า อมรเมโธ วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร อำเภอเมือง
จังหวัดเชียงใหม่
5. พระสมุห์จักรกฤษณ์ กิตติญาโณ วัดทุ่งงามหลวง อำเภอเสริม
งาม จังหวัดลำปาง
6. พระมหาเอกพจน์ ปิยสีโล (จันทร์มะโน) วัดเชตุพน อำเภอเมือง
เชียงราย
7. พ่อหนานณรงค์ชัย สิงห์ชัย บ้านป่าซาง (ริมปิง) อำเภอเมือง
จังหวัดลำพูน
8. พ่อหนานสมบัติ ศรีปัญญา, บ้านร่องน้ำ อำเภอสันป่าตอง
จังหวัดเชียงใหม่
9. พ่อหนานอินทร ต้นผัด, บ้านต้นแก้ว อำเภอสันป่าตอง จังหวัด
เชียงใหม่
10. พ่อน้อยทองคำ ผิวพร, บ้านหนองแก้ว อำเภอหางดง จังหวัด
เชียงใหม่

สัมภาษณ์จากผู้บูชาเทียน จำนวน 9 ท่าน ที่มีความเชื่อและมี
ประสบการณ์ที่ได้รับด้วยตนเองจากการบูชาเทียนล้านนา ได้แก่

1. นายเอกชัย เรือนใจ, บ้านม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

2. นายอุดม ปัญญามงคล, บ้านป่าจู้ อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่
3. นางแสงทอง จิกยอง, บ้านร่องน้ำ อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่
4. นายนรินทร์ จันตะพรรณ, บ้านร่องน้ำ อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่
5. นายกบินทภพ กุณาภา, บ้านมะขามหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่
6. นายเกรียงศักดิ์ หมูเรือง, บ้านมะขามหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่
7. นายมนัส การะพิงค์, บ้านสันมะนะ อำเภอมเมือง จังหวัดลำพูน
8. นายประดิษฐ์ สิทธินิวล, บ้านสหกรณ์ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
9. นายวิทยา ทะนันไชย, บ้านมะขามหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

4. ผลการวิจัย

4.1 ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ อักขระ เลขยันต์ และเทียนบูชา

ไสยศาสตร์เป็นความเชื่อที่อยู่กับคนล้านนามาแต่โบราณ ควบคู่กับความเชื่อเรื่องผี ไสยศาสตร์ ศาตราจารย์แสง จันทรงาม ได้ให้ความหมายไว้ว่า ไสยศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้พลังลึกลับบางอย่างให้เกิดประโยชน์แก่

ตน ทั้งในทางสร้างสรรค์และทำลาย เป็นศาสตร์ว่าด้วยพลังของเวทมนตร์และคาถาอาคม ตลอดถึงเครื่องรางของขลัง (แสง จันทร์งาม, 2542, น. 239)

ไสยศาสตร์ของชาวล้านนาสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ ปิยะ คือ ไสยศาสตร์ด้านดี เป็นไสยศาสตร์ที่ทำให้เกิดความรัก ความโชคดี สำเร็จ ประโยชน์ และ กายะ คือ ไสยศาสตร์ด้านป้องกัน ไข่มป้องกัน ทำลาย กำจัดสิ่งอัปมงคล (วิลักษณ์ ศรีป่าซาง, 2558, น. 8 – 9)

ไสยศาสตร์ยังรวมถึงเรื่องของคาถาอาคมมีลักษณะที่เป็นถ้อยคำที่ใช้ในมนต์ น้าวใจเพื่อหวังผลให้เกิดผลตามถ้อยคำที่ท่องว่าคาถานั้น มีการเรียนการสอนสืบทอดกันเป็นกิจจะลักษณะ ผู้ถือคาถาจะต้องประพฤติปฏิบัติตามข้อกำหนดของผู้ถือคาถา หากไม่ปฏิบัติตามจะทำให้ไม่สามารถถือคาถานั้นได้ คาถาอาคมแบ่งออกเป็น 4 ประเภทได้แก่ คาถาพุทธมนต์ ใช้ในการรักษาพยาบาล คาถามหานิยม ใช้ในการสร้างให้คนอื่นรักชอบในตัวผู้ถือคาถา คาถาขับไล่หรือป้องกัน ใช้ในการขับไล่สิ่งเลวร้ายหรือภูติผีปีศาจ และคาถาใช้กระทำกับผู้อื่น ใช้ในการให้คุณและให้โทษกับผู้อื่น (วิโรจน์ อินทนนท์, 2554, น. 14 – 16)

ในส่วนของยันต์เทียนล้านนาหรือเทียนบูชาล้านนานั้น แสดงออกถึงพิธีกรรมและภูมิปัญญาของชาวล้านนาที่ได้สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน ไม่เพียงเท่านั้น ยังแสดงให้เห็นถึงร่องรอยของความเชื่อที่สัมพันธ์อยู่กับชีวิตผู้คนอีกด้วย เพราะแสดงให้เห็นถึงพิธีกรรมทางความเชื่อของคนล้านนาที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานตั้งแต่โบราณกาล ที่ถือว่าเป็นพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ ทั้งที่เป็นเวทมนต์คาถาและที่แฝงด้วยหลักธรรมทางพระพุทธรูปศาสนาที่แผ่เข้ามายังล้านนาจน

กลายเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจอีกอันหนึ่ง ยันต์เทียนนั้นจึงมีการประยุกต์หรือมีวิธีใช้ ทั้งด้านดีคือให้เกิดคุณและด้านไม่ดีคือให้โทษ อันเป็นจารีตโบราณที่สืบทอดมาจากศาสนาพราหมณ์ในอินเดียโบราณ

จะเห็นได้ว่าในศาสนาอินเดียโบราณมีศาสตร์ที่เกี่ยวกับเวทย์มนต์ คาถา หรือแนวคิดเรื่องอำนาจที่เหนือธรรมชาติอยู่แล้วก่อนการเกิดขึ้นของพระพุทธศาสนาเสียอีก เมื่อพระพุทธศาสนาก่อกำเนิดขึ้นก็ได้รับเอาอิทธิพลจากแนวคิดเหล่านี้มาอธิบายใหม่เช่นกัน เช่น การนำบทพุทธคุณ หรือพระสูตรไปแทนบทคาถามนต์เหล่านั้นเป็นต้น กล่าวได้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับไสยศาสตร์ เวทย์มนต์ คาถาอาคมนั้นมีมาในยุคศาสนาพราหมณ์แล้วนั่นเอง อิทธิพลและคติความเชื่อเหล่านี้ได้แพร่เข้ามาสู่ภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ด้วยการติดต่อทำมาค้าขายทางทะเลกับชาวอินเดียตั้งแต่โบราณกาล เป็นเหตุให้ชุมชนหรือรัฐโบราณในแถบนี้ได้รับอิทธิพลทางศาสนาภาษาและวัฒนธรรม โดยเฉพาะด้านความเชื่อและศาสนา ไม่ว่าจะเป็นพระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์-ฮินดูได้เผยแพร่เข้ามายังดินแดนแถบนี้เป็นเวลามากกว่าสองพันปีแล้ว แนวคิดเรื่องเวทย์มนต์ ไสยศาสตร์ คาถาอาคมเหล่านี้ก็ได้เข้ามาโดยการเผยแพร่ความเชื่อและศาสนานั้นเอง ศาสนาและความเชื่อเหล่านี้ได้เผยแพร่เข้าสู่ดินแดนต่างๆ อย่างแพร่หลาย หนึ่งในนั้นก็คือล้านนา กล่าวได้ว่าแนวคิดเรื่องยันต์ คาถา และยันต์เทียนในล้านนาก็ได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาพราหมณ์ในอินเดียโบราณเช่นกัน รวมถึงชนชาติอื่น ๆ ที่ใกล้เคียงอาณาจักรล้านนาเช่น รัฐฉาน พม่า อีกด้วยที่ได้รับเอาอิทธิพลทางความเชื่อและศาสนาพราหมณ์โบราณไป

ลักษณะการบูชาไฟ ซึ่งมีพระภิกษุเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมในสังคมล้านนา นั้น มีข้อมูลปรากฏในหนังสือ ของดีจากบ๊อบสา โดยญาณสัมปันโน (ม.ป.ป., น. 222) และเอกสารโบราณอื่น ๆ ได้กล่าวถึงการสร้างเทียนบูชาหรือ ยันต์เทียน เพื่อสะเดาะเคราะห์ สืบชาติ และบูชารับโชค หรือการจุดเทียนบูชา เพื่อรักษาอาการเจ็บป่วย ซึ่งแพร่หลายมาก โดยมักอ้างว่าพิธีกรรมการจุดเทียน บูชานี้สืบทอดมาตั้งแต่สมัยพระเมืองแก้ว กษัตริย์ผู้ครองเมืองเชียงใหม่ในช่วง พ.ศ. 2038 – 2068 (เกริก อัครชิโนเรศ, 2554, น. 135) และความเชื่อนี้ยัง เชื่อมโยงอยู่กับความเชื่ออื่นๆ เช่น ความเชื่อในเรื่องดวงดาว ดาวฤกษ์ ที่เรียกกันว่า โหราศาสตร์อีกด้วย

สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ให้ความหมายและแบ่งประเภทของ เทียนล้านนาว่า เทียนในล้านนามีความหมายอยู่สองประการ คือ หนึ่ง เครื่องใช้ที่ ใช้จุดไฟแสงสว่าง และ สอง หมายถึงพรรณไม้บางชนิด เช่น ต้นดอกเทียน เป็นต้น สำหรับเทียนในความหมายทั่วไปแล้ว มักจะเข้าใจความหมายว่าเป็นเทียน ขี้ผึ้งอันเป็นเครื่องตามส่องไฟที่พื้นหรือหล่อด้วยขี้ผึ้งหรือไข มีไส้อยู่ตรงกลาง เรียกว่า ไส้เทียน มีลักษณะเป็นแท่ง และยังหมายถึงเทียนที่สีขึ้นรูปด้วยขี้ผึ้งมีด้าย ดิบเป็นไส้ แบ่งตามน้ำหนักและเรียกชื่อตามประโยชน์ที่ใช้ อาทิเช่น เทียนหลั้ม บาท เทียนหลั้มเพ็อง เทียนมงคลชัย เทียนสืบชะตา เทียนรับโชค เป็นต้น โดย ส่วนใหญ่มักใช้ประกอบพิธีกรรมต่างๆ ตามความเชื่อนั้นๆ ชื่อเรียกและประโยชน์ นำไปใช้ดังนี้

- 1) **เทียนบูชาพระ** เป็นเทียนที่มีขนาดแตกต่างกันไปตามลักษณะการใช้งาน ซึ่งใช้บูชาพระในพิธีกรรมทั่วไป หรือใช้ประกอบเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องสักการะ มีชื่อเรียกต่างๆ ว่า เทียนเหล้มบาท เทียนเหล้มเฟื้อง เทียนคู่ เทียนเหล้มหน้าย เป็นต้น
- 2) **เทียนคำคิง** หมายถึงเทียนที่มีไส้ทำด้วยเส้นด้ายจำนวนเท่าอายุของผู้บูชา โดยจะเพิ่มจำนวนมากกว่าอายุไปจำนวน 1 เส้น เช่น อายุ 60 ก็จะเป็น 61 ขนาดของไส้เทียนมีความยาวเท่าความสูงของผู้บูชา ซึ่งวัดตั้งแต่ไรผมมาจนถึงฝ่าเท้า ใช้ในพิธีสืบชะตาอายุ หรือทำบุญขึ้นบ้านใหม่
- 3) **เทียนจังกอร์** หมายถึงเทียนที่มีขนาดเท่ากับเทียนเล่มบาทหรือเหล้มบาท ใช้จุดที่เมรุหรือกองพอนเวลาเผาศพจำนวน 6 เล่ม ซึ่งถูกตีความในภายหลังว่าแทนปริศนาธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อเผาไฟกิเลส คือ โลภะ โทสะ โมหะ ราคะ ตัณหา กิเลส นั้นเอง
- 4) **เทียนจะละเม็ด** หมายถึงเทียนที่มีน้ำหนักเท่ากับเทียนเล่มบาท ใช้จุดไว้ที่เหนือศีรษะของผู้ตาย มีคติว่าเป็นไฟประจำชีวิต ใส่เชิงรองไว้จุดเมื่อสิ้นใจ ปัจจุบันมีการใช้ตะเกียงน้ำมันแทน

- 5) **เทียนลดเคราะห์** เทียนบุชารับโชค เป็นเทียนที่ทำขึ้นใช้จุดบูชาเพื่อความอยู่ดีมีสุข หรือทำมาค้าขาย มักใช้เส้นด้ายสายสิญจน์จำนวน 27 เส้นเป็นไส้กลาง เพื่อลดเคราะห์จำนวน 27 ตามจำนวนของดาวฤกษ์ทั้ง 27 กลุ่ม
- 6) **เทียนทำให้คนรักใคร่ เกลียดขัง หรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน** ซึ่งเป็นเทียนที่ทำขึ้นโดยใช้คาถาอาคมประกอบ โดยผู้ทำจะต้องเป็นผู้มีความรู้เรื่องคาถาอาคมหรือเรียกว่ามนต์ขาว หรือมนต์ดำ
- 7) **เทียนพรรษา หรือ เทียนวัสสา** เป็นเทียนขี้ผึ้งที่มีขนาดใหญ่ มักจะถวายเพื่อจุดบูชาในฤดูกาลเข้าพรรษา
- 8) เทียนที่ใช้ประกอบพิธีกรรมพุทธาภิเษก หรืองานสมโภชพระพุทธรูป ประกอบไปด้วย เทียนชัย เทียนมงคลซ้าย-ขวา เป็นต้น (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542, น. 2884 – 2887)

เทียนประเภทที่ 5 และ 6 มีวิธีการและขั้นตอนละเอียดกว่าเทียนขี้ผึ้งทั่วไป ซึ่งผู้ที่จะทำได้นั้นต้องเป็นผู้ที่รู้เวทมนต์คาถา ก่อนจะทำจะมีพิธีการตั้งขันธ์ตั้งหรือทำพิธีบูชาครูก่อน แล้วจึงนำกระดาษสามาเขียนอักขระคาถาหรือยันต์ตามที่ได้ศึกษามาแต่โบราณกาลที่ปรากฏในตำราที่เรียกว่า พับสา แล้วตัดตามขนาดของยันต์ นำด้ายสายสิญจน์ตามขนาดที่ต้องการมาพันกับยันต์ให้แน่น แล้วใช้ด้ายพันชั้นนอกอีกที แล้วจึงหุ้มด้วยขี้ผึ้งนำมาสีหรือพ่นให้กลมเป็นแท่ง ผู้บูชา

มักจะใช้จุดตรงหน้าพระ หรือบนหัวนอน เป็นเทียนที่ใช้จุดตลอดเคราะห์สี่ชัездารับโชค อันเป็นคุณด้านมนต์ขาว

ส่วนเทียนผ่าจ้านหรือเทียนทำให้คนรักคนหลง เกลียดมุ่งทำร้ายกันนั้น มีวิธีการทำเช่นเดียวกันกับเทียนให้คุณด้านมนต์ขาว แต่จะต่างตรงที่เปลี่ยนไส้เทียนจากด้ายสายสิญจน์มาใช้ขายเส้นของผู้ที่จะบูชาแทน หรืออาจใช้เส้นผม ด้ายตราสังข์ก็มี สถานที่ใช้จุดบูชาจะเป็นป่าช้า น้ำบ่อร้าง ทางสามแพร่ง ใต้บันไดในหลุมดิน เป็นต้น ซึ่งจะต้องมีเครื่องสังเวดต่างๆ ทั้งของดิบ ของคาว ตามที่ตำราได้กล่าวไว้ ซึ่งเป็นคุณด้านมนต์ดำนั่นเอง เทียนทั้งสองประเภทสิ่งสำคัญอยู่ที่ยันต์เทียนหรือโป่งเทียนแต่ละชนิด ไม่ว่าจะเป็นยันต์เทียนสะเดาะเคราะห์ - สี่ชัездา ยันต์เทียนผ่าจ้าน เป็นต้น ซึ่งจะกล่าวถึงความหมายของยันต์ และยันต์เทียนเป็นลำดับต่อไป

4.2 ความหมายของยันต์และเทียนบูชาล้านนา

ในพจนานุกรมภาษาไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายว่า ยันต์ หมายถึง ตารางหรือลายเส้นเป็นตัวเลข อักขระหรือรูปภาพที่เขียน สักหรือแกะสลักลงบนแผ่นผ้า ผิวหนัง ไม้ โลหะ เป็นต้น ถือเป็นของขลัง เช่น ยันต์ตรีนิสิงเห ยันต์พระเจ้าห้าพระองค์ อีกประการหนึ่งคือใช้เรียกเสื้อหรือผ้าที่มีลวดลายเช่นนั้นว่า เสื้อยันต์ ผ้ายันต์ แผ่นยันต์ และเรียกกิริยาที่ทำเช่นนั้นว่า การลงเลขยันต์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546, น. 898)

เพราะฉะนั้น สำหรับยันต์คือการลงอักขระ ตัวเลข ลงบนพื้นผิวต่าง ๆ โดยทำการขีดเส้นตารางให้เป็นช่องๆ เพื่อลงเลขยันต์หรืออักขระคาถาลงไป ซึ่งมีวิธีการลงหรือสูตรที่แตกต่างกันออกไป ดังที่ปราชญ์ชาวบ้านผู้ที่ทำการวิเคราะห์ รวบรวมอักขระเลขยันต์แล้วนำเสนอในรูปแบบหนังสืออย่าง อินสม ไชยชมภู ให้ความเห็นว่า ยันต์ คือ การเขียนอักขระ หรือคำที่เป็นคาถาลงใน ตาว่าง ของเรือนยันต์หรือโป่งยันต์ อันมีรูปแบบและขนาดต่างๆ ตามที่โบราณจารย์ได้จัดทำไว้ โดยขีดเขียนลงบนแผ่นกระดาษ แผ่นผ้า แผ่นโลหะ แผ่นเงิน แผ่นทองคำ หรือลงอักขระเลขยันต์ในแผ่นผ้า เรียกว่าผ้ายันต์ ลงใส่เส้นเรียกว่า เส้นยันต์ ลงบนแผ่นเงินและแผ่นทองเรียกว่า ยันต์ ทั่วไป แต่นิยมเรียกตามลักษณะของยันต์นั้นๆ ยกตัวอย่างเช่น ยันต์โทน ยันต์แฝด ยันต์หนีบ ยันต์สายขาวและสายแดง ยันต์กลุ่ม เป็นต้น (อินสม ไชยชมภู, 2552, น. 1 – 2) จะสังเกตได้ว่าความหมายนี้ใกล้เคียงกับความหมายที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

เมื่อนำเอาช่องยันต์หรือตารางยันต์เหล่านี้มาผูกเข้ากันแล้วเขียนลงในกระดาษสาเรียกว่า ยันต์เทียน หรือ โป่งเทียน หรือโป่งยันต์เทียน สำหรับความหมายของยันต์เทียนนั้นดังที่ศาสตราจารย์ ดร.อุดม รุ่งเรืองศรี ให้ความหมายไว้ใน พจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวงว่า หมายถึงสายที่เขียนบนลำเทียน ประกอบด้วยอักขระและลวดลายต่างๆ หรือใช้กระดาษสาเขียนยันต์หุ้มด้ายใส่เทียนก็มี เชื่อกันว่าเทียนที่ผู้ทรงวิทยาคมทำให้นั้น จะช่วยให้ผู้บูชาเทียนได้รับผลดีตามประเภทของยันต์ที่ลงไว้ อาทิเช่น ยันต์เทียนสืบชาติา ยันต์เทียนลดเคราะห์ - รับโชค เป็นต้น (อุดม รุ่งเรืองศรี, 2434, น. 528)

ดังนั้นสำหรับความหมายของเทียนบุชาล้านนา คือการเขียนหรือวาดรูป ตีตารางเป็นช่องๆ แล้วลงลายเส้น อักขระ ตัวเลข ที่เป็นภาษาล้านนาหรือตัวธรรม์ ล้านนา หรือใช้ภาพแทนสัญลักษณ์ลงบนกระดาษหรือแผ่นกระดาษสา แล้วนำไป หุ้มเป็นไส้เทียน จากนั้นจึงหุ้มด้วยขี้ผึ้งฝั้นเป็นเกลียวหรือลักษณะเป็นแท่ง ปลุก เสกด้วยคาถาบทต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปจุดบูชาตามความประสงค์ กล่าวโดย สรุปก็คือเป็นการนำเอาตารางยันต์มาลงบนกระดาษสาใช้เส้นด้ายเป็นไส้ ใช้ขี้ผึ้งแท้ หุ้มทำเป็นเล่มแล้วนำไปจุดบูชา เรียกเทียนที่ผ่านกรรมวิธีต่างๆ นี้ว่า **เทียน บูชา** และ เรียกกิริยาที่ไปจุดบูชาว่า **บูชาเทียน** นั่นเอง เทียนบูชาเป็นพิธีกรรม พื้นบ้านของชาวล้านนาที่นิยมทำกันมาก ทำโดยการจุดเทียนในที่กำหนดเพื่อให้ เกิดผลตามที่ ต้องการ (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทย พาณิชย์, 2542, น. 3911)

4.3 ประเภทและลักษณะของยันต์เทียนล้านนา

จากการศึกษาประวัติและความเป็นมาของแนวคิดและความเชื่อ เรื่องยันต์เทียนล้านนาในข้างต้นนั้น ต่อไปจะเป็นการกล่าวถึงประเภทและ ลักษณะของเทียนบุชาล้านนา ที่แตกต่างกันไปตามตำราของครูบาอาจารย์แต่ละ สำนักที่สืบทอดกันมา แต่กล่าวโดยทั่วไปแล้วสามารถแบ่งประเภทและลักษณะได้ สองประเภท คือ ประเภทที่ให้ผลทางดี หรือเพื่อประโยชน์ให้ผลทางดี ประกอบด้วย เทียนบุชาลดเคราะห์ เทียนบุชาสืบชะตา เทียนบุชารับโชค เทียน บูชาแคล้วคลาด และเทียนขับผีไล่ผีร้าย และ ประเภทที่ให้ผลทางร้าย หรือ

เพื่อประโยชน์ให้ผลทางร้าย ประกอบด้วย เทียนข่ม (เทียนข่มชะตาทำให้แพ้พ่าย) เทียนผ่าจ่าน (เทียนทำให้เกลียดชังกัน) เทียนแแบ่งเข้ากัน-ออกกัน หรือ เทียนเสน่ห์ เทียนตุ้ (เทียนทำของใส่กัน) เป็นต้น (พระพิชฌัญพล สุวณฺณรุโป, 2554, น. 27 – 28) แต่อย่างไรก็ตามในหนังสือ ของดีจากพิบสา ที่จัดพิมพ์โดยร้านภิญโญ ได้แบ่งประเภทของยันต์เทียนไว้ดังนี้ (1) ยันต์เทียนเพื่อความสุข ความเจริญ มีโชค ชนะศัตรู (2) ยันต์เทียนลดเคราะห์หรือสะเดาะเคราะห์ (3) ยันต์เทียนแคล้วคลาดจากโทษภัย (4) ยันต์เทียนชนะคติความ (5) ยันต์เทียนมหานิยม (6) ยันต์เทียนสืบชะตา (7) ยันต์เทียนทำให้คนรักกัน (8) ยันต์เทียนทำให้คนเกลียดกัน (9) ยันต์เทียนเพื่อให้สัตว์เลี้ยงแพะหลาย (ญาณสมปโนน, มปป , น. 196 – 235) ในส่วนของ หน่อหนานฝน ก็ได้แสดงให้เห็นถึงประเภทของยันต์เทียนในหนังสือ ประเพณีเมืองเหนือจากบ๊อบสาล้านนา อันเป็นแผนยันต์ที่ได้รับความนิยมทำกันในปัจจุบันเป็นชุดหรือแยกเล่ม ประกอบไปด้วย 1. ยันต์เทียนสะเดาะเคราะห์ 2. ยันต์เทียนสืบชะตา 3. ยันต์เทียนรับโชค สามเล่มนี้ได้รับความนิยมจุดมาจนถึงปัจจุบัน (หน่อหนานฝน, 2556, น. 150 – 152) โดยสรุปแล้วก็คือเทียนสองประเภท คือ เทียนบูชาเพื่อให้เกิดผลทางดี และเทียนบูชาเพื่อให้เกิดผลทางร้ายนั่นเอง จะเห็นได้ว่าเทียนบูชาบางประเภทนั้น ต้องสืบทอดจากสายครุณั้นๆ โดยตรง ไม่ได้มีให้เห็นหรือมีแพะหลายอยู่โดยทั่วไป เช่น เทียนไล่ผีร้าย เป็นต้น

5. อภิปรายผลการวิจัย

เมื่อผู้วิจัยได้ข้อมูลจากบทสัมภาษณ์การสนทนาส่วนบุคคลทั้งนักปราชญ์ชาวบ้านผู้ทรงวิทยาคุณ หรือผู้ทำ และผู้บูชาแล้ว จึงได้นำมาวิเคราะห์ผ่านกรอบคิดทางปรัชญาคืออภิปรัชญาและจริยศาสตร์สามารถสรุปได้ดังนี้

จากการศึกษาแนวคิดเชิงปรัชญา ได้แก่ แนวคิดอภิปรัชญาและจริยศาสตร์ แนวคิดอภิปรัชญาเป็นการตอบคำถามของปัญหาที่ถามถึงความจริงของโลกและจักรวาล เป็นการถามคำถามถึงความจริงของจิตหรือวิญญาณ และรวมถึงการตั้งคำถามต่อการมีอยู่ของพระผู้เป็นเจ้า สำหรับแนวคิดจริยศาสตร์เป็นการตอบคำถามว่า ความดีสูงสุดเป็นอย่างไร จริยศาสตร์จึงเป็นแนวคิดที่ต้องการหาว่ามนุษย์ควรมีชีวิตอยู่อย่างไรจึงจะดีที่สุด และควรปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไร ปัญหาของอภิปรัชญาและจริยศาสตร์ได้มีนักคิดมากมายได้ตอบคำถามไว้หลากหลายความเห็นไว้ เมื่อผู้วิจัยทำการศึกษาวิเคราะห์ลงไปเพื่อค้นว่าแนวคิดเชิงปรัชญาแบบใดบ้างที่ปรากฏในความคิด ความเชื่อและพิธีกรรมในการทำเทียนบูชา

ในด้านอภิปรัชญาผู้วิจัยพบว่าพิธีกรรมเทียนบูชาในล้านนาปรากฏแนวคิดแบบสสารนิยม แนวคิดจิตนิยม และแนวคิดธรรมชาตินิยม ดังนี้

แนวคิดสสารนิยมในความคิด ความเชื่อ และพิธีกรรมการทำเทียนบูชา มีการให้ความสำคัญกับสสารหรือวัสดุในการทำเทียน กรรมวิธี มีความคิดเรื่องธาตุ 4 ตามแนวคิดสสารนิยม รวมถึงเชื่อว่าสสารสัมพันธ์กับพลังจากการบูชาเทียน

แนวคิดจิตนิยม พบว่ามีการให้ความสำคัญกับจิต โดยเฉพาะในมุมมองผู้บูชาที่มักเข้าไปการบูชาเทียมน เมื่อตนเองเกิดความไม่สบายอกสบายใจ หรือต้องการให้จิตใจผ่อนคลายจากความทุกข์ เมื่อเจอเรื่องเดือดเนื้อร้อนใจ มีลักษณะของการปรากฏความเชื่อว่าการจุดเทียนและการภาวนาหรือการอธิษฐานเป็นการเสริมพลังให้ความปรารถนาบรรลุผลเป็นจริงตามต้องการได้

อีกแนวคิดอภิปรัชญาที่ปรากฏในความคิด ความเชื่อ และพิธีกรรมในการทำเทียนของชาวล้านนา คือ แนวคิดธรรมชาตินิยม พบในการบูชาเทียนที่ทั้งผู้บูชาและผู้ทำเทียน เห็นว่า การบูชาเทียนต้องใช้การภาวนาทางจิตร่วมด้วยเมื่อจุดบูชาเทียน จำเป็นที่จะต้องทำควบคู่สอดคล้องกันไปด้วยการกระทำทางโลกที่ส่งผลให้ความปรารถนาเป็นจริง ไม่เลือกทำไปเพียงทางใดทางหนึ่งโดยเฉพาะ

ส่วนต่อมาผู้วิจัยพบแนวคิดจริยศาสตร์ที่ปรากฏในความคิด ความเชื่อ และพิธีกรรมในการทำเทียนบูชาทั้งหมด 3 แนวคิด ได้แก่

แนวคิดพุทธจริยศาสตร์ เป็นแนวคิดที่เป็นเนื้อหาและความคิดเบื้องหลัง โดยพบในกระบวนการคิด กระบวนการทำ และการปฏิบัติตนที่วางอยู่ในกรอบของพระพุทธรศาสนาเป็นสำคัญ แนวคิดพุทธจริยศาสตร์เชื่อมโยงกับแนวคิดที่สองที่พบ คือ แนวคิดจริยศาสตร์แบบสัมพัทธนิยมที่ปรากฏชัดในการพิจารณาการตัดสินใจทำเทียนของผู้บูชาตามข้อมูลจากการให้สัมภาษณ์หรือการสนทนา ส่วนบุคคลว่าส่วนมากจะพิจารณาการทำเทียนแก่ผู้มาบูชาเป็นรายบุคคล ต้องทราบเรื่องราวก่อนจะตัดสินใจทำเทียนให้ผู้มาบูชา สิ่งสำคัญคือ ผู้ทำเทียนจะคำนึงถึงผลลัพธ์ว่าผลที่เกิดขึ้นตามมาภายหลังจะส่งผลดี ประโยชน์ หรือผลเสีย

ความเดือดร้อนมาให้ตนเอง ผู้บูชา และคนรอบข้างหรือไม่ และยังพบแนวคิดจริยศาสตร์แบบประโยชน์นิยมที่เกี่ยวข้องถึง ผลของการกระทำจากการจุดเทียนบูชาว่า ผลที่เกิดจากการจุดเทียนจะส่งมายน้อยเพียงหรือไม่อย่างไร มีประโยชน์ต่อคนหมู่มากหรือไม่อย่างไร การทำเทียนจะนำผลการกระทำหรือประโยชน์มาร่วมพิจารณาเสมอ

6. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

เทียนบูชาล้านนานั้นประกอบขึ้นด้วยศาสตร์ ศิลป์ และคุณค่าต่าง ๆ ไว้อย่างครบถ้วน นับตั้งแต่กระบวนการทำขั้นแรกคือการลงอักขระเลขยันต์ มาจนถึงการบูชา ที่แฝงคุณค่าและความหมายในด้านความเชื่อ วิถีชีวิต คติคำสอน และจารีตประเพณีอันงดงามที่สืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านาน ไม่เพียงเท่านั้น ยังแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ โลกทัศน์ และชีวทัศน์ของคนเมือง หรือคนล้านนาได้เป็นอย่างดีอีกด้วย อีกประการหนึ่งนั้น ยังแสดงให้เห็นถึงความลุ่มลึกทางสติปัญญาหรือหลักปรัชญาของเหล่านักปราชญ์ชาวล้านนาผู้สรรสร้างเทียนบูชาขึ้น อันมีพัฒนาการมาเป็นยุคๆ ที่อยู่เคียงคู่กับประเพณี วัฒนธรรม จารีต ศาสนาของชนชาวล้านนามาโดยตลอด จึงนับว่าเทียนบูชาล้านนานั้น เพียบพร้อมไปด้วยศาสตร์ ศิลป์ องค์กรความรู้ คุณค่าอีกด้วย

ผลจากการวิเคราะห์แนวคิดอภิปรัชญาและแนวคิดจริยศาสตร์ในเทียนบูชา จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการศึกษาประกอบเอกสารและงานที่เกี่ยวข้องสามารถกล่าวได้ว่า แนวคิดอภิปรัชญาที่ปรากฏในความคิด ความเชื่อ และ

พิธีกรรมในการทำเทียนบูชา โดยแบ่งมุมมองสัมภพณ์ทั้งผู้จัดทำเทียนหรือ
ปราชญ์ชาวบ้านผู้ทรงวิทยาคม และผู้บูชา พบว่าปรากฏแนวคิดอภิปรัชญา 3
แนวคิด ได้แก่ แนวคิดสสารนิยม แนวคิดจิตนิยม และแนวคิดธรรมชาตินิยม และ
ปรากฏแนวคิดจริยศาสตร์ 3 แนวคิด ได้แก่ พุทธจริยศาสตร์ จริยศาสตร์แบบ
สัมพัทธนิยม และจริยศาสตร์แบบประโยชน์นิยม

ในหัวข้อที่ผู้วิจัยศึกษามีความเกี่ยวข้องกับแนวคิดของชาวล้านนาซึ่งเป็น
แนวคิดรากฐานของความคิด ความเชื่อ และพิธีกรรมการทำเทียนบูชา จาก
การศึกษาพบว่าในแนวคิดของชาวล้านนายังไม่ได้ถูกศึกษามากเท่าที่ควร แม้ว่าจะ
มีการศึกษาแต่ก็พบว่าเป็นการศึกษาแนวคิดของชาวล้านนาในสาขาประวัติศาสตร์
สาขาวิชาล้านนาศึกษา สาขาภาษาศาสตร์ สาขาบ้านและชุมชน และสาขา
สังคมศาสตร์และมานุษยวิทยา แต่พบงานวิจัยน้อยมากที่ทำการศึกษาแนวคิดของ
ชาวล้านนาด้ยการศึกษาผ่านกระบวนการแบบปรัชญา ประเด็นความน่าสนใจยังมี
หลากหลาย เช่น ญาณวิทยาในแนวคิดของชาวล้านนา ความคิดล้านนาที่ก่อรูป
ขึ้นเป็นเบื้องหลังของวัฒนธรรมและประเพณี หรือการนำวิธีการทางปรัชญาไป
วิเคราะห์แนวคิดของชาวล้านนาในประเด็นอื่นๆ อาจเป็นพิธีกรรม ความเชื่อ ที่
ชาวล้านนารับและสืบทอดกันมา หรืออาจทำการศึกษาในประเด็นสุนทรียศาสตร์
ที่พบในงานศิลปกรรม สถาปัตยกรรมงานทัศนศิลป์และอื่นๆ

เอกสารอ้างอิง

- เกริก อัครชินเรศ. (2554). *การศึกษาวิเคราะห์โครงงานวิชาในพระพุทธศาสนา ตามที่ปรากฏในเอกสารล้านนา*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพุทธศาสนศึกษา, คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).
- พระพิชญ์พล สุวณฺเฑโรโป (รูปทอง). (2554). *การศึกษาหลักพุทธธรรมและคุณค่าที่ปรากฏในยันต์เทียนล้านนา:กรณีศึกษาเฉพาะในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- หน่อหนานฝน. (นามปากกา). (2556). *ประเพณีเมืองเหนือจากบั้งสาล้านนา*.
ลำพูน : ภัณฑุการพิมพ์.
- ปวงคำ ต้อยเขียว. (2552). *ยันต์. สารานุกรมวัฒนธรรมไทย-ล้านนา (ภาคเหนือ เล่ม 11)*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย. (2542). *สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ*.
กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*.
กรุงเทพฯ: นานมีบุคคส์พับลิเคชั่นส์.

- วิโรจน์ อินทนนท์. (2554). *ความคิดล้านนา*. เชียงใหม่: ภาควิชาปรัชญาและ
ศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิโรจน์ อินทนนท์ .(2559). *ความคิดล้านนา*. เชียงใหม่: ภาควิชาปรัชญาและ
ศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิลักษณ์ ศรีป่าซาง. (2558). *คง เข้ม ขำม ขลัง เครื่องรางล้านนา: ศาสตร์แห่ง
ครุฑทามนตราของแผ่นดิน*. กรุงเทพฯ: บ้านวรรณกรรม.
- อุดม รุ่งเรืองศรี. (2434). *พจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง*.
เชียงใหม่: มิ่งเมือง.
- อินสม ไชยชมพู่. (2552). *ยันต์และคาถาของดีเมืองเหนือ*. ลำพูน: ร้านภิญโญ.
- ฮันส์ เพนซ์, แอนดรู พอร์บส์. (2547). *ประวัติศาสตร์ล้านนาฉบับย่อ*. แปลโดย
ศิริรัฐ ทองใหญ่ ณ อยุธยา.เชียงใหม่ : ซิลค์เวอร์ม.